

Frank Jansen

Bewegend beeld. Bioscopen in Maastricht vanaf 1897
Maastricht (Stichting Historische Reeks) 2004,
204 p., € 20,- ISBN 90 5842 017 5

Deze uitgave is een welkome aanvulling op het selecte aantal lokale bioscoopgeschiedenissen dat in Nederland is verschenen. Waarom in Leiden, Groningen en Rotterdam inmiddels wel en bijvoorbeeld in Den Haag, Arnhem en Eindhoven geen monografieën over de geschiedenis van de bioscoop zijn verschenen, zal wellicht van het toeval afhangen. Dit rijk geïllustreerde boekwerk (met uitgebreid notenapparaat en literatuurlijst, maar zonder index) is helder opgebouwd in chronologische hoofdstukken, plus één thematisch hoofdstuk over de overheidsbemoeningen met het filmbedrijf. Aan de hand van de bioscopen die in Maastricht en omgeving openden en (vaak) weer sloten, vertelt Jansen het verhaal van opkomst, bloei, neergang en voorzichtig herstel van de bedrijfstak. Dat laatste herstel is met name belichaamd in het succes van het filmhuis Lumière, dat in contrast staat met de sluiting van de andere bioscopen in Maastricht (Royal en Palace) – op één na (het vernieuwde Minerva). Jansen wijst met name de concurrentie van Belgische multiplexen net over de grens aan als de oorzaak van de uitdunning van het Maastrichtse bioscoop-park. Het boek werd gepresenteerd bij de opening van het nieuwe gebouw van Filmtheater Lu-

mière, en geschreven in opdracht van de gemeentedienst die de renovatie heeft betaald. Het heden is echter niet overbedeeld in het boek; meer dan de helft van de tekst is gewijd aan de periode vóór de Tweede Wereldoorlog.

De auteur heeft een indrukwekkende hoeveelheid bronnenmateriaal geraadpleegd: gemeentearchieven, kranten, handelsregisterdossiers en vele interviews met betrokkenen. Deze schat aan gegevens roept een nieuwsgierigheid op, die Jansen slechts ten dele bevredigt. De auteur heeft het gevaar dat met zo'n veelheid aan informatie dreigt, niet overal kunnen afwenden. Sommige passages zijn meer een opsomming dan een verhaal. Dit hangt samen met de doelstelling van het boek: 'het in beeld brengen van de bioscoopbranche in Maastricht.' Die doelstelling is zonder twijfel geslaagd. De sector is in toegankelijke stijl beschreven met oog voor detail, hier en daar gekruid met een anekdote. En, zoals gangbaar in het genre van de lokale bioscoop-historie, geïllustreerd met afbeeldingen uit de *hall of fame* van de cinematografie.

Een werkelijke probleemstelling ontbreekt echter. Het zorgvuldig bijeengezochte materiaal roept meer vragen op dan kunnen worden beantwoord met een ordening van de feiten alleen. Welke rol speelde bijvoorbeeld de nabijheid van de grens? Deze kwestie komt zijdelings aan bod, wanneer bijvoorbeeld blijkt dat in de jaren tachtig met name Belgen de seksfilms in Royal kwamen bezoeken (p. 159), of de funeste concurrentie van de eerdergenoemde Belgische multiplex. Was de concurrentie uit België niet eerder merkbaar? Hoe functioneerde die nationale grens in de geschiedenis van het Maastrichtse amusementsleven?

Los van deze unieke grenssituatie, raakt de lezer ook benieuwd naar de plaats die Maastricht innam ten opzichte van elders. Waren er meer of minder bioscopen dan in steden van vergelijkbare grootte? Was het strenge beleid van burgemeester Van Oppen representatief voor de rest van het katholieke zuiden? Maastricht en Limburg gingen in de twintigste eeuw definitief onderdeel uitmaken van de Nederlandse samenleving – of toch niet helemaal? In hoeverre hadden de moderne vermaaksmidia een aandeel in dat proces?

Misschien is het een flauw verwijt in het licht van het uitputtende lokale bronnenonderzoek dat Jansen verrichtte, maar het in breder verband plaatsen van Maastricht was beter uit de verf gekomen door het raadplegen van bronnen buiten Limburg, zoals de oude jaargangen vaktijdschriften in de bibliotheek van het Filmmuseum. Een voorbeeld: Jansen schrijft over de filmvertoningen die vanaf 1919 plaatsvonden in het feestgebouw van zangvereniging de Maastreechter Staar. In april 1921 hielden die voorstellingen plotseling op, zonder dat de auteur daarvoor een verklaring biedt. Achter deze plotselinge stopzetting ging echter een fel conflict schuil, dat beschreven is in het vakblad *Kunst en amusement. Geïllustreerd weekblad gewijd aan de belangen der cinematografie en de daarbij betrokkenen, waarin opgenomen de Bioscoopcourant*. Al in mei 1920 klaagde men in dat tijdschrift over de handelwijze van de Maastreechter Staar. Omdat het een besloten vereniging was, hoefde de Staar geen gemakkelijksheidsbelastingen te betalen, en kon men ook de plaatselijke filmkeuring ontduiken. De andere bioscopen, en met hen de bioscoopbond, beschouwden dit als 'unfaire concurrentie'. Bij de bioscoopbond aangesloten filmverhuurders mochten vervolgens geen programma's meer leveren aan de Staar. Blijkbaar wist de exploitant van het feestgebouw elders (over de grens?) nog wel films te verkrijgen, want de vertoningen gingen nog een tijd door na deze boycot. Overigens is dit geen unieke kwestie. In Venlo veroorzaakte in dezelfde periode de R.K. Werkliedenvereniging een vergelijkbaar conflict, waardoor alle bioscopen in die stad zelfs maandenlang gesloten bleven.

Primaire doelgroep voor het besproken boek is de Maastrichtenaar met een historische belangstelling. Die lezer vindt een verzorgde episode uit zijn/haar stadsgeschiedenis, die zowel herkenning zal opleveren als een boel nieuwe informatie. Aan de mediahistoricus biedt het boek niet direct nieuwe inzichten, maar wel een schat aan gegevens – die kan worden vergeleken met andere lokale geschiedenissen – welke zo weer een wit vlak inkleuren op de historische kaart van het Nederlandse bioscooplandschap.